

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatának küldendők.
Egész évre — — — — —	4 frt	—	—
Félévre — — — — —	2 „	—	—
Negyedévre — — — — —	1 „	Kéziratokat nem adunk vissza.	—

Az új tanterv.

A Hivatalos Közlöny májusi számában tette köze a vall. és közoktatásügyi miniszter az új tantervet. Ezt a tantervet a magyar tanárság érthető érdeklődéssel várta már csak azért is, mert ennél a munkánál történt először, hogy a tanárok véleményét is kikérte a miniszterium. Eddig a bíróban nem tanári emberek határoztak tanárokról és tanügyi dolgokról s ezért volt oktatásügyünkben annyi anomália.

Wlassics e szokással szakított s jövőre is szakítani akar, mert mint maga mondja, ezután egyetlen lényegbe vágó tanügyi reformot sem fog a gyakorlati megvalósítás terére addig kivinni, míg a legszélesebb körök megvitatására alkalmat nem ad.

A régi tantervet a *túlterhelés*, a *nemzeti tárgyak* s a *görögpótló tárgyak* szempontjából vizsgálta át a miniszter.

Az állítólagos túlterhelés eloszlátása céljából elmarad a *magyarról latinra* való fordítás. Véleményünk szerint ezt ily határozottan kimondani hibás s a mellett nem munkaasztást jelent ez, csupán munkakönynyitést. Szóval igen könnyen felületességre vezet. — A latin írásbeli dolgozatok száma kevesbedett, de nem eléggé. Hiszen a kevesbités csupán az I—IV. osztályra szorítkozik. A tapasztalat azt mutatja, hogy a gyakorlat-írással nem jár akkora haszon, a mekkora gondot és fáradságot fordít reá a tanár. Az idegen nyelvek nyelvtanát amúgy is folytonos fordításokkal, példákkal gyakoroltatja a tanár, elégséges volna tehát már az alsó osztályokban is havonkénti egy írásbeli, a felsőkben pedig időszakonként egy. — Ekkor talán a tanuló is különösebb gondot fordítana munkájára s a tanár fennmaradó idejét hasznosabban értékesíthetné. A sűrű gyakorlatírás határozottan rántalja a gyengébb sőt még a közepes tanulókat is a másérol való másolásra, közönségesen szólva a lopásra. Van tehát egy

iskolai eszközünk, melylyel szinte rákényszerítjük a tanulót a bűnre. Miért ne lehetne ezt a lehető legszűkebb korlátok közé szorítani? Csak le kell vágni még egy kicsit abból a copfból s akkor könnyen megyen minden.

Szerencsésnek és helyesnek mondhatjuk azt a változtatást, mely a latin olvasmányokkal történt. Eléddig már a III. osztályban kezdték Livius olvasását. Fura egy állapot volt ez. A ki rá volt utalva, hogy gyerekekkel olvastassa Livius, az tudja csupán ennek a sajátságosan könnyűnek vélt auctornak roppant nehezégeit. Nem habozunk kimondani, hogy megértése sokkal nehezebb, mint a Ciceróé s imitt-amott homályosabb a neheznek hirdetett Tacitusnál. — Helyesen történt a régi jó Cornélius, Nepos, Julius Caesar behozatala a III. és IV. osztályban. Egyszerű, világos s mindamellert érdekes és élvezetes olvasmányi nyujtanak. Livius felszorult a VI. osztályba. Az V. osztályban ellenben megfelelőleg a magyar rhetorikai oktatásnak Cicerót olvassák.

Ovidius kedves versei is nagyobb méltánylásban részesültek, mint éddig. Általában több van előírnyozva a *Metamorphosis*ából is, de hozzácsatolták még az éddig figyelmen kívül hagyott *Fasti*-t. — Ezekkel szemben könnyűnek találjuk a VII. osztály számára Ciceró Catilina elleni beszédeit, de viszont tárgyi tekintetből helyes a választás, mert ebben az osztályban esetleg *Sallustius* Catilináját olvassák.

Látnivaló, hogy az olvasmányok megválogatásánál nemcsak a nyelvi nehézség kérdése, hanem tárgyi és tartalmi szempontok is irányadók voltak. És ez így van helyesen.

Régi nyűgöt dobott ki a miniszter a matematika tanításából is.

Általános tapasztalat volt iskoláinkban, hogy kevés u. n. jó matematikus van. Ennek oka aligha nem a sok felesleges, nehéz és iskolai szempontból haszon-

talán cafrang megkívánásában rejlett. Az annyira praktikus és élvezetes fizikát is szinte emészthetlenné tették a matematikai hosszú levezetésekkel. Az új tanterv mindezt elhagyta tanár és tanuló egyforma hasznára és örömére.

A többiről majd jövőre.

Kovács Ferenc † prelátus.

1837—1899.

Az erdélyi papság egy nagytevékenységű tagja hunyta be szeméit július 2-án. Kovács Ferenc pápai prelátus, marosvásárhelyi apátplebános nevét társadalmi szereplése, kulturális alkotásai soká teleshetlenné teszik.

Előkelő, művelt modora a felső körök szalonját megnyitotta előtte. Ő pedig szívesen állott mindenkinek rendelkezésére, szolgálatára. Társalgása lebilincselő, szellemes volt. Egy francia abbé volt ő a szó jobb értelmében. — Boldogult Rudolf trónörökös szívesen számította barátjai közé s ha lejött Görgényre vadászni, Kovácsot mindig magához hívatta.

Páratlan volt az a lelkiismeretes pontosság, a melylyel eljárt minden oly ügyben, amiben az ő közbenjárását kérték. A járásbírótól a törvényszéki elnökhöz, onnan a táblai elnökhöz ment; útjában a főispánnal és alispánnal tisztelgett. Mindezt azért, hogy egy építendő templom érdekében valami előnyt biztosítson, vagy pedig a tagosításnál az egyház jogait megvédje. — Vendégszeretetéről híres volt az asztala. Nemcsak paptársait látta szívesen, de gyakran találkozott nála a deményházi megyebíró is Bánffy Zoltán báró főispánnal.

Per eminentiam „méltóságos úr“ volt az egész városban. Ugy hívta mindenki. S ha az után végig ment, kicsiny és nagy egyaránt mély tisztelettel üdvözölte.

Mint szónok egyike volt a legkiválóbb egyházi szónokoknak. Irálya választékos, előadása megnyerő volt. Mikor ő beszélt, a templom mindig zsufolásig telve volt. Az Emke brassói közgyűlése alkalmából tartott Szent-Istvánnapi beszéde oly hatással volt a jelen volt intelligens publikumra, hogy annak hatása alatt Bethlen Gábor gróf azt a beismerő vallomást tette, hogy bizony nem ártana, ha mindnyájan katolikusok volnánk. — Mint archeológus nagy szakismerettel rendelkezett és szívesen elbeszélt órahosszúig a geologia alakulásairól, a föld rétegeiről. Gazdag régészeti gyűjteményét a marosvásárhelyi róm. kath. főgymnázium örökölte. Elment a párizsi kiállításra és tapasztalatait a székely iparkamara és iparműzeum alakításával értékesítette. Baross Gábor nagyrabecsülte sokoldalú tevékenységét és őt kérte fel a székely iparkamara megalakítására.

Legszébb alkotása a marosvásárhelyi nőzárda. Fogarassy-féle 35 ezer frt alapítványhoz Kovács Ferenc gyűjtött még két anyit, s ma a marosvásárhelyi hitközség Erdély egyik leghosszabb nevelőintézetével díszeskedhetik. A székely iparműzeum alapítása kizárólag az ő érdeme. E tekintetben nem riadt vissza semmi fáradságtól. Addig kopogtatott, addig járt a ministerek nyakára, míg sikerült megvalósítania.

Nem volt még öreg ember. Még élhetett volna, de sorvasztó betegsége — májbetegség — végeztet el egy csodálatos, tevékeny életnek. Ő mindig remélte felgyógyulását. Csak a templom restaurációját szeretett volna még megérni, de a kerülhetlen halál ebben megakadályozta. Munkás életének javát Gyulafehérvárt — hol 12 évig volt teológiai tanár — és Maros Vásárhelyt, melynek 25 évig volt plebános, töltötte.

A tisztelet és szeretet, melyet életében élvezett, nálála után is impozáns módon nyilvánult. Halálhírére több nyilvános és magán épületre azonnal kitzették a gyászlobogót, ravatalára pedig a koszorók egész özönét halmazták. Halott i értesítést a lott ki a rokonság, a kerületi papság és a hitközség. A kerületi papság gyászjelentése a következő:

„Dicséretsek a Jézus Krisztus! A marosi esperesi kerület róm. katolikus papsága fájdalmas szívvel jelenti, hogy méltóságos és főtisztelendő Kovács Ferenc pápai prelátus, harmadik osztályú vaskoronarend lovagja, bárifai címzetes apát, főesperes, szentszéki üllök, Marosvásárhely szabad királyi város plebánosa, városi törvényhatósági tag, az erdélyi róm. kath. Státus igazgató-tanács tagja, a marosi római katolikus esperesi kerület egyházi tanfelügyelője, a marosvásárhelyi római katolikus főgymnázium plébániabiztosa, a székely iparműzeum vidéki választmányának elnöke, az Emke alapító s több kultur egylet tagja, folyó évi július hó 2-án délelőtt 11 órakor életének 62-ik, papságának 39-ik, marosvásárhelyi plebánosságának 25-ik évében a szentségek ajtatos és példás felvétele után az Urban elhunyt. Temetése folyó évi július hó 4-én délelőtt 10 órakor fog megtörténni s ezen alkalommal az engesztelő szent mise áldozat az Egek Urának bemutatattani. Az örök világosság fényeskedjék neki! Kelt Maros-Vásárhelyt, 1899. évi július hó 2-án. A kerületi papság.“

A temetést szertartást püspök urunk ő méltóságának egyes megbízásából — akadályozva lévén a papszente és miatt — Ujfalusi József dr. apátkanonok úr végezte nagy segédlettel. Eljöttek a kerületi papságon kívül Gidófalvy Gergely nagyszombeni prépost, Kovács Lajos tordaí, Avedik Lukács erzsébetvárosi, Bárany Lukács szamosújvári főesperesek, Veres Lajos, Papp János, Szabó György, Rácz István és Riskó László alesperesek, a helybeli szerzetes rendez tagjai; ott voltak a szomszéd küllői kerületből és volt káplánjai közül többen. Ott láttuk továbbá Sándor János és Mikó Árpád főispánokat, Bálint József és Huszár Kálmán bárókat, a kir. táblát, törvényszéket, ügyvédi kamarát teljes számban, a megyei és városi tisztviselőket, nemkülönben a helyben állomásozó csapatok tisztikarát testületileg. — A teljes officium defunctorum elvégzése után a halottat lehozták a templomba és praesente corpore gyászmise tartatott, minek végeztével a menet megindult a temető felé. Elöl a 62. ezred zenekara haladt, ezt követték a különféle egyletek tagjai, a gyászkocsi előtt haladt a papság, számra nézve mintegy negyven, a gyászkocsi mellett a nőzárda növendékei, a gyászkoesit követte a rokonság és azután megszámlálhatatlan sokaság. De lassan haladt a menet, mert a néparadat lassan tudott felélelő hömpölyögni.

A sirnál Sándor József képviselő, az Emke főitkára a következő beszédet tartotta:

„Tisztelet végtisztességtétő gyülekezet!

Engedje meg nekem az Egyház, hogy a sir kapujánál

a bazafiság nevében is elbucsuzunk. Mert nemcsak az egyház temeti a maga hű szolgáját, hanem egyszersmind egy lelkes és tisztességes bazafit is temetünk. Hiszen a vallás nem ellensége a hazafiságnak, a mint hogy nem tartom hazafinak azt, a ki vallástalan. Sőt sokkal inkább egy töről fakad ez a két érzelem, amelynek közös forrása a szív és a szívből a világi Megváltója hirdette, egyesítő kapocs a szeretet. A szeretet volt vezető csillaga Kovács Ferenc apátnak is egész életén s ezzel hirdette: az emberi nem egységét mint pap, s ezzel ölelte keblére a nemzetet és hazát, ez készítette faj- és osztályszeretetre és ezzel terjedt ki gondoskodása a társadalmi legkisebb foglalkozási ágak támogatására és felkarolására is. Lelki szemeim előtt megelevenül a Kovács Ferenc apát alakja s látom őt rokonszenves és szeretetreméltó vonásaival, a mint ezek végig kísérik életén. Mint itju buzgó pap két más pap társával kiment Moldovába az ottani 40 községben most is lakó honfoglaláskori jász-magyarok meglátogatására, könyvet írnak róla s vajha munkájoknak eredményeként megérhetnék, hogy ezen róm. kath. magyar véreink ismét a magyar r. kath. egyház védőszárnyai alá kerüljenek, mint voltak egykoron. A székely egyesület megalakulásakor, a székely társadalmi mozgalom megindultával ott van ő az alapvetők sorában mint helyi elnök, s működését részben a székely iparmúzeum létrehozatala hirdeti. Adataim vannak róla, hogy a székely ipari és kereskedelmi élet fellendítése érdekében mily tevékeny része volt a székely kereskedelmi és iparkamara létrehozatalában. S mikor az erdélyrészi magyarság megmentésére az „Emke“ megindult, Kovács Ferenc apát ott volt az alapvetés éveiben minden választmányi és közgyűlésen, és most is visszacsengenek a szívébe, lélekbe és idegekbe ható lángoló hazafias beszédei, melyekkel felszólalásaival élesztetni szokta a hazaszeretet tüzét.

Mikor az Emke az 1890. augusztusában Szent István napján Brassóba megy nagy nemzeti ünnepet dokumentálni a nemzeti eszmét, az ünnepélyes mise után Kovács apát mondja az egyesület megbízásából az alkalmi beszédet, mely egyházas jellege mellett telve volt a legszentebb magyar érzéssel és hazafini szeretettel. Az a mondás, mely ekkor ajkain elhangzott, az ő lelkének a mi lelkünkbe legtisztább visszacsendesülése, s a melyre emlékezve leginkább megörizhetjük kegyeletos emlékünke az ő kedves, nemes vonásait. Ekkor mondta, hogy „a hit boldogít, a hazaszeretet nagy tettekre biztat“, ha boldog és nagy akarsz lenni, szeresd az Istent és szeresd a hazát. Ő valóban szerette az Istent, hazát, a nemzetet, a fajt, s ha igaz egyik nagy keresztény bölcselő amaz állítása, hogy minden ember annyit ér, mekkora darabot a szíve a világból befoglalhat magába, a Kovács apát szíve egyike volt a legnagyobbaknak és a legjobbaknak. E szívével ő a társadalmi életben is csak tiszteletet és tekintélyt szerzett az egyháznak, a melynek szolgálója volt. Valóban kegyeletos és őszinte tehát töle búcsuzásunk s átérzve mondhatjuk el, hogy gyöngéden takarja őt a hazai földje, a melyet annyira szeretett és vágyainak, reményeinek égi teljesülését adja meg neki Isten, akit nagy imádozott. Kedves apát úr, szeretett honfitársunk, Isten veled!

Ugy a szentmisén, mint a temetőben a marosvásárhelyi dalkör énekelt megható darabokat. A temetet Karácsony Márton tb. főesperes, a marosvásárhelyi kath. gimnázium derek igazgatója és Lázár Benedek főkapitány mint a boldogult barátjai rendezték. — Kovács Ferenc több volt egy köznapi embernél. Nyugodjék békében!

A Cantus Gregorianus.

(Irtá: *Tornyai Ferenc*, erdélyi egyházm. áldozópap.)
(Vége.)

Sohasem feledem el Prágában az „emáusi bencés apátság“ gyönyörű templomát, de még kevésbé az ottani reformált beuroni bencések igazán megragadó, felséges choralis énekét, melynek meghallgatására összerereglik nap-nap után Prága lakosságának minden osztálya és rangú közönsége, a konzervatóriumi tanártól kezdve egészen az utolsó gyári munkásig; vagy pedig a sekkanai apátság bencéseinek (ugyan-csak a beuroni congregacio tagjai) minta-szerű gregorián éneklése, a mely apátságban magam is voltam oly szerencsés öt hónapon keresztül tanítványja lehetni az europaszerte híres, nagynevű „choralistának“ Kienle Ambrus atyának, — a mely apátságokról, illetve ezek templomairól ugyancsak talál, mit XIV. Benedek pápa írt már a múlt század első felében: „eo fit, ut relictis hodie ecclesiis collegiatis et parochialibus, tam liberet et avide populus fidelis concurrat ad ecclesiam monachorum, qui magistram habentes in colendo Dei pietatem, sancte, moderate atque sapienter psallunt et Domino suo ut Domino et Deo cum summa reverentia famulantur.“ (Naurus Wolter: Elementa I. c. p. 135.)

Tapasztalat bizonyítja, hogy a nép szívesen hallgatja a gregorián éneket, hogy nincs ellenszenvvel iránta, ha többször hallás után megismerheti; sőt megkedvelni annál gyorsabban, ha azt olyanoktól hallja dicsérni, énekelni, kik maguk is jártasok benne, mert csakhamar kieri azt, hogy az anyaszentegyház köteles engedelemességben ápolják s művelik az illetékes körök. Ellenben nagyon természetes, hogy hiába beszélünk a népek a Gregorianumról, annak kötelező törtéről, ha azt *gyakorlatilag* nem kedveltetjük meg vele; liturgikus jellegéről, fontosságáról, feladatáról meg nem győzzük, neki azt mint minden egyházi zenének nélkülözhetlen fundamentumát practice be nem mutatjuk, célszerűségét szemléltető módon be nem bizonyítjuk. Hiába is törekszünk reformálni az egyházi zenét minden válfajával együtt, ha a nagy közönség figyelmét mindenek előtt arra nem fordítjuk, a melyből minden más létező, létező és letezendő igazi egyházi zene keletkezett.

Hangoztattam már más helytt is, hogy a gregorián énekkel, mely magának az egyháznak ünnepi imája s mely az egyházi év különböző szakaszainak megfelelőleg az áldozat-szeretet fokozódott hevesével tőr elő Krisztus arájának az egész kereszténységet felölelő szívéből, épen úgy vagyunk, mint magával az imádsággal, mire oly nyomatékosan int bennünket isteni Megváltónk szava és példája. Nem elég csak elméletileg ismerni az imádságot, az ehhez szükséges kellékeket, ennek szükséges s kötelező voltát. Az imádságot, már t. i. hogy haszonnal is járjon, hogy megkedveljük, hogy áldásaiban részesüljünk, mindenek előtt gyakorolnunk kell, még pedig *állhatatosan* s mi tő: *elmélkedve kell imádkoznunk*; mert csak így éljük bele magunkat az imádságba, így kedveljük ezt meg jobban és jobban, haladhatunk a tökéletesség útján más tekintetben is. A liturgikus élet ismerti felújítására — pedig ez egyik főcélja az egyházi éneknek, — megszüldetésére, az ebbeni tökéletesség elérésére első kellék az, ha felkaroljuk, műveljük a Gregorianumot és szüntelenül gyakoroljuk magunkat ennek éneklésében.

Tehát gyakorlatilag kell ismernünk a Gregorianumot, tudnunk kell azt kedvvel, buzgósággal, jó szívvél énekelni, kellőleg előadni s helyesen kísérsi. Ezen szükséges kelléket pedig nemcsak a Gregorianumra vonatkozó szabályok megtanulásával, nemcsak puszta elmélettel, vagy az érdekében létesült irodalomnak olvasgatása által szerezzük meg magunknak, vagy másoknak, hanem jól előadott choralis, gregorián énekek buzgó, figyelmes megfigyelése által, a gregorián dallamok állhatatos, személyes éneklése és az által, hogy e gyakorlati tanulmányozást összekötjük a liturgiának mélyebbre ható tanulmányozásával is.

Mintegy újra kell születnünk az egyházi zenében, illetve a Gregorianum liturgikus dallamaiban a liturgikus életre.

Tanuljanak meg jól, — adassék erre alkalom — choraliter énekelni első sorban azok, kiket az isteni Gondviselés és kegyelem a legszentebb, a legdicsőbb szolgálatra, az oltár szolgálatára „ad sanctum sacerdotium“ szemelt ki és hívott meg, s mindazok, kik hivatva és képesítve vannak közreműködni a liturgikus ténykedésekben. Hatoljunk be mélyen a Gregorianum szellemébe, lényegébe, fogjuk fel helyesen nagy jelentőségét keresztény eath. kultusszunkban, szoros összefüggését liturgiánkkal, s folyton növekvő tüzetes ismeretével nemcsak az iránta való érdeklődés fog növekedni, hanem egyszersmind javulni is fog a hívők, a nagy közönség ízlése az egyházi zenét illetőleg. Helyes feltevése, ismerete föltétlenül kellék jó előadásához, a jó előadás, helyes éneklés pedig életet lelke a Gergely-féle énekek, a mely nélkül holt karrikatura, „fület bantó és szívet fagyasztó.“ — „Fides ex auditu“ a legkifünőbb értelemben érvényesülhet, sőt érvényesülnie kell, mikor a gregorián énekek elsajátításáról és ezek jó előadásáról van szó. Melléje pedig sok türelmes kitartás, s mi földolog, főtényező: jámbor, imádkozó s Istent dicsőítő szív és jóakarát szükséges; mert a mi szívből jön, szól is valóban szívezh.

Egy rövid visszpillantást vetve mindarra, mit a Gregorianum kötelező voltáról, értékéről, műbecséről, műveléséről liturgikus jelentőségéről mondtunk, már nem is foglalkoztathat benőttünk a kérdés, hogy kik kezdjék meg a Gergely-féle karének ismét felkarolását, művelését, gyakorlását. Kiviláglik minden sorból, hogy első helyen is hivatva vannak erre az egyházi közegek, a liturgia örői, a papok. Ők vannak hivatva megítélni, hogy az anyaszentegyház követelményei szerint, mi való a templomba, isentisztelethez, vagy liturgikus képzettségükkel fogva is. Rajtuk áll, az egyház akaratának a legesekélyebb dolgokban is alávetve magukat, oda törekedni, hogy zene és ének tekintetében is „Domus Dei, vere Domus orationis esse videatur, ac possit.“ nem pedig oly hely, hol tág tere nyílik bárki önkényének, helytelen felfogása érvényesítésének, tudatlanságának vagy fitogtatási mániájának; röviden az egyházi törvények lelkiismeretlen áthágásának.

Hogy azonban e tekintetben helyes ítélet hozásának, zsinormértékre, utmutatásra, mintára van szükségük; ez pedig a Cantus gregorianus. Ez az alap, a melyre építenünk kell, ha csak gondolni is akarunk jobb egyházi zene és liturgikus állapotok létesítésére. Ezzel és semmiféle más énekkel kell leraknunk a szükséges egyházi zenereform szilárd alapját.

Jobb egyházi zeneállapotokat e óznak jelen sorok is. Sok helyt megismerték már az ilyen reform egetően szükségesség megkezdését. Azonban ne feledjük, mit Amberger mond: „Az egyházi ének mindennemű reformálása csak a liturgikus énekkel, i. e. Cantus gregorianus-sal lehetséges.“ Mint „liturgikus törevénynek első rendű jelentősége van a Gregorianumnak a liturgiában, tehát kétségtelen első rendű jelentősége és fontossága az istentisztelet liturgikus helyességét, tökéletességét célzó egyházi zene-reformának sikeres keresztülvitelében is. A gregorián-ének első sorban művelését, rendeli el és tartotta szem előtt mindekor az anyaszentegyház, mint a felhozott határozatokból meggyőződhetünk; az egyházi zene ezen A. B. C.-jét, szentírását, dogmáját részesítette előnyben minden más z. n. tudomány, a kritika, a sikeresen működő Coecilia-egylet s ennek fekkölt alapítója a hold, emléktű nagy Witt Ferenc, ki ennek művelését, alkalmazását első feladatának mondja minden Ordinarátus, — kultusz miniszter — a szemináriumokban alkalmazott énektanarok és a karagykoknak.

A zenetörténetet lapozgatva azt tapasztaljuk, hogy bármikor is sülyelt az egyházi zenészet, soha sem támaszkodott az egyház más, ha még oly nagy mesterektől eredő és beválló egyházi zeneszerzeményekre, nem ezekkel vagy más a choralis szellemében írt művek ismertetésével, elrendelésével iparkodott jobb állapotokat létesíteni, hanem mint jobb állapotok erős fundamentumát a Gregorianum behozatát, használatát sürgette egész erélyvel. Nem Palestrina, Orlando, Gabrieli stb. monumentális műveit ismertetve vagy sürgetve, hanem igenis a Gregorianum felkarolását, tanulmányozását.

Nem említett szerzők egyházilag helyeseit műveit adta ki, hanem igenis — bár nagy áldozatok árán — liturgikus könyveit, a Graduale és Vesperale Romanum-ot, Antiphonarium-ot, Directorium chori-t stb. adja hívőinek kezébe még a legújabb időben is, hogy az ezekben foglalt énekek és himnuszokkal javítsa meg a romlott ízlést, ébressze a hívők szívében ismét ama kívánatos imaszellemet, melyet Sz. Pál apostol is sürget, midőn így ír a Kolosszabeliekhez: „Minden bölcseségben tanítsátok és buzdítsátok egymást zsoltárok, himnuszok és szent énekek által, hálaadással zengedezve dicső éneket a ti szívetekben Istennek.“

Bármint állítsa is tehát valaki, hogy más ének- vagy egyházi zenével is lehet megjavítani romlott egyházi zenéket és énekünket, a tapasztalat tényekkel az ellenkezőt bizonyítja s a jó sikerrel működő eredményeket felmutató Coecilia egylet pedig törekvéseinek alaposágát, helyességét azzal igazolta, hogy lobogójára mint első és legfontosabb feladatát a Gergely-féle karének művelését írta s ezt a mai napig is a legpontosabban szem előtt tartotta.

Különben legyen szabad e szerény dolgozatom befejezése képen dr. Selbst e pontra nézve minden kétséget kizáró szavait idézmem, melyekkel röviden bár, de valóban fejt ki ez ügyünkben elfoglalt álláspontját: „Mindenek előtt világos — így ír, — hogy a choralis énekek, mint tudonképeni liturgikus énekek meghonosítása és ápolása bárhol első helyen kell, hogy álljon, hol az egyházi ének javításáról és műveléséről van szó. Sokszor az ellenkezőt látja az ember: majd a népénekek akarják megkezdeni a javítást, majd pedig a többhangu énekkel és ez a ténylegesen tenálló ferde viszonyokban leli magyarázatát illetve mentegetését. De a hol a

Gergely-féle karének huzamosabb időn keresztül elhanyagoltatik, vagy csak mostona bánásmódban részesül — ott ne is beszéljünk az egyházi ének nézve, komoly reformálásáról. Mert mi a vallás az életre nézve, a káté pedig a hitoktatásra, az a gregorián ének az egyházi zenére nézve, — *nélkülözhetetlen és pótolhatatlan alap, szabály és zsinor mérték.* Az istentisztelet tehát csak akkor lesz az egyház liturgikus rendeleteinek megfelelő, méltó istentisztelet, ha első sorban a Gregorianumot részesítjük kellő méltatásban s kellő, az istentisztelethez méltó művelésben.“

A magyarországi lat. és gör. szert. róm. kath. tanítók segélyalapja vagyonáról

a kezelő egri főkapitánal által benyújtott, felsőbb helyen pedig felülvizsgált és helyesnek talált

1898. évi számadás kivonata.

Vagyonállás 1897. év végén: 1) 4°/_o-kal kam. magyar járadékötvényekben (névérték szerint) 118.000 korona vagyis 59000 frt. 2) 4¹/₁₀^o/_o-kos egys. osztr. államkölesönkötvényekben (névérték szerint) 1100 frt. 3) 6 db. bazilika sorsjegy á 8.50 — 51 frt. 4) Magán kötelezvényen 50 frt. 5) Takarékpénztáraknál 4¹/₂^o/_o kamatra tőkésítve 14000 frt. 6) Készpénzmaradvány 3640 frt. 64 kr. Összesen 77841 frt. 64 kr.

I. fejezet. 1898. évi bevétel.

1. §. A múlt évi készpénzmaradvány 3640 frt. 64 kr. 1. §. összege 3640 frt. 64 kr.

2. §. Az egyházmegyék gyűjtéseiből befojt. a) Az esztergomi érseki megyéből 284 frt. 50 kr. b) A kalocsai érseki megyéből 194 frt. 50 kr. c) Az egri érseki megyéből 412 frt. 66 kr. d) A besztercebányai püspöki megyéből 40 frt. 50 kr. e) Az eperjesi gör. szert. püsp. megyéből 76 frt. f) Az erdélyi püspöki megyéből 78 frt. 53 kr. g) A győri püspöki megyéből 141 frt. h) A kassai püspöki megyéből 47 frt. 50 kr. i) A nagyváradai lat. szert. püspöki megyéből 245 frt. 57 kr. k) A nyitrai püspöki megyéből 100 frt. l) A pécsi püspöki megyéből 172 frt. 50 kr. m) A rosnói püspöki megyéből 60 frt. 53 kr. n) A szatmári püspöki megyéből 49 frt. 50 kr. o) A székesfehérvári püspöki megyéből 13 frt. 50 kr. p) A szepesi püspöki megyéből 64 frt. 63 kr. q) A szombathelyi püspöki megyéből 179 frt. r) A váci püspöki megyéből 20 frt. 50 kr. s) A veszprémi püspöki megyéből 44 frt. 50 kr. t) A pannonhalmi főapátság egyházi területéről 12 frt. 2. §. összege 2237 frt. 39 kr.

3. §. Tökék (értékpapírok és takarékpénztári betétek) kamataiból 3041 frt. 76 kr. 3. §. összege 3041 frt. 76 kr.

A bevételek összesítése: 1. §. összege 3640 frt. 64 kr. 2. §. összege 2237 frt. 39 kr. 3. §. összege 3041 frt. 76 kr. Összes bevétel 8919 frt. 79 kr.

II. fejezet. 1898. évi kiadás.

1. §. Az 1898. évben felosztás alá eső (alapsz. 6. és 7. §§.) összeg számlájára: a) A közp. bizottság által megszavazott ösztöndíjak címén kiadott 1745 frt. 98 kr. b) Segély- és gyámpénzekre, valamint a szegény sorsú tagok gyámolítására 2208 frt. 81 kr. c) Az orsz. kath. tanítói árveházat illető bányad címén az árveház külön kezelt alapjába áttételt 441 frt. 76 kr. 1. §. összege 4396 frt. 55 kr.

2. §. Tőkésítésre: 2000 korona névértékű, 4°/_o-kos járadék kölesönkötvényekért 982 frt. 72 kr. 2. §. összege 982 frt. 72 kr.

3. §. Különlételekre (nyomdai, postai stb. stb. költségek) 11 frt. 8 kr. 3. §. összege 11 frt. 8 kr.

A kiadások összesítése: 1. §. összege 4396 frt. 55 kr. 2. §. összege 982 frt. 72 kr. 3. §. összege 11 frt. 8 kr. Összes kiadás 5390 frt. 35 kr.

Mérleg: Összes bevétel 8919 frt. 79 kr. Összes kiadás 5390 frt. 35 kr. 1899. évre átvendő készpénzmaradvány 3529 frt. 44 kr.

A segélyalap vagyonállása 1898. év végén: 1) 4°/_o-kal kam. magyar járadékötvényekben (névérték szerint) 120.000 korona, vagyis 60000 frt. 2) 4¹/₁₀^o/_o-kos egys. osztr. államkölesönkötvényekben (névérték szerint) 1100 frt. 3) Hat db. bazilika sorsjegy á 8.50 — 51 frt. 4) Magán kötelezvényen 50 frt. 5) Takarékpénztárakban 4¹/₂^o/_o kamatra tőkésítve 14000 frt. 6) Készpénzmaradvány 3529 frt. 44 kr. Összesen 78730 frt. 44 kr.

A létesítendő országos katolikus tanítói árveház alapjáról

a kezelő egri főkapitánal által benyújtott, felsőbb helyen pedig felülvizsgált és helyesnek talált

1898. évi számadás kivonata.

Vagyonállás 1897. év végén: 1) Egy db. 1870-i magy. kir. nyereségy kölesönjegy (névérték szerint) 100 frt. 2) 4°/_o-kal kamatozó magyar járadék kötvényekben (névérték szerint) 19000 korona, vagyis 9500 frt. 3) Takarékpénztárakban 4¹/₂^o/_o kamatra tőkésítve 5200 frt. 4) Készpénzmaradvány 532 frt. 33 kr. Összesen 15331 frt. 33 kr.

I. fejezet. 1898. évi bevétel.

1. §. A múlt évi készpénzmaradvány 532 frt. 33 kr. 1. §. összege 532 frt. 33 kr.

2. §. Az egyházmegyék gyűjtéseiből a) Az egri érseki megyéből 266 frt. 33 kr. b) A kassai püspöki megyéből 56 frt. 2. §. összege 322 frt. 33 kr.

3. §. A segélyalap 1898. évben felosztás alá eső jövedelméből az árveház pénztárába áttételt: A szabályszerű ¹/₁₀ rész címén 441 frt. 76 kr. 3. §. összege 441 frt. 76 kr.

4. §. Tökék kamataiból 636 frt. 62 kr. 4. §. összege 636 frt. 62 kr.

A bevételek összesítése: 1. §. összege 532 frt. 33 kr. 2. §. összege 322 frt. 33 kr. 3. §. összege 441 frt. 76 kr. 4. §. összege 636 frt. 62 kr. Összes bevétel 1933 frt. 4 kr.

II. fejezet. 1898. évi kiadás.

1. §. Tőkésítésre: a) 1000 korona névértékű, 4°/_o-kos járadék kölesönkötvényekért 500 frt. 19 kr. b) Takarékpénztárnál 5°/_o-os kamatra tőkésített 1350 frt. 1. §. összege 1850 frt. 19 kr.

2. §. Különlételekre: Ez évben semmi sem adatott ki. — 2. §. összege — —.

A kiadások összesítése: 1. §. összege 1850 frt. 19 kr. 2. §. összege — — Összes kiadás 1850 frt. 19 kr.

Mérleg: Összes bevétel 1933 frt. 4 kr. Összes kiadás 1850 frt. 19 kr. 1899. évre átvendő készpénzmaradvány 82 frt. 85 kr.

Az árvaház alapjának állása 1898. év végén 1. Egy db. 1870-i magy. kir. nyeremény kölcsönjegy (névérték szerint) 100 frt. 2) 4%-kal kam. magyar járadék kölcsönkötvényekben (névérték szerint) 20000 korona, vagyis 10000 frt. 3) Takarékpénztárban $4\frac{1}{2}$ és részben 5%-os kamatra tőkesítve 6550 frt. 4) Késpénzmaradvány 82 frt 85 kr. Összesen 16732 frt 85 kr.

T Á R C A

A pápa katonái . . .

Monte Libretti*) kuruc kis helyiség volt a pápai államok határán, pedig alig volt egy tucat valamire való háza, meg egy rozoga középkori kastélya. Három oldalt feneketlennek látszó örvény vette körül. A negyediken, a merre széles út vezetett fel, megmászhatatlan fal, erős kapu zárta el az utat. Erre ellenség nem jöhetett. Egyetlen ágyú a másvilágra küldi valamennyit, ha végigsöpör az úton.

Az árkon keresztül keskeny gyalogjáró kigyózott feléle. A kinek drága az élete, erre ne tegye lábát!

Es mégis, jött a parancs: vagy másfélezer galibardista befészkelte magát oda, ki kell azokat onnan hajtani.

Ment a parancs négy hely felé, de csak egy kapta meg. Fialat hadnagy volt a parancsolója, francia vér a legiavából.

De csak nyolevan legény állott alatta . . .

Annál jobb! Csak egy az életük!

És pár óra múlva már ott jártak a völgyet borító sűrű esernék között; a helyiség alatt.

Megkerülték a falat. Úgy kellett küszniök, kapaszkodniök fölfelé, a meztelen törrel a fogak között, bal kezükben a töltött, szuronyos puskával.

Kegyetlen út!

A legkisebb nesz életükbe kerülhet . . .

Rút kóro arenkba csapott, gaz tüske megtépte őket . . .

— Sebaj, csak utánam!

— Ki jár erre?

— A pápa katonái — kiáltja a hadnagy s a meglepett ellenséges előrsnek torkába forrasztja a szót, mielőtt az kiálthatott volna.

Észre sem vették, hogy az ellenség előtáborra közepeken voltak.

Mintha darázsészekbe nyúltak volna, szakadt reájuk az ellenség mindenfelől. Egy ember hűsz ellen! Es hogy szórták azt a gyilkos tüzet a fellármázott város házaiból!

Ott rogyott össze egyetlen tisztjük, a fiatal hadnagy. Mellén találta a golyó. Azt sem kiálthatta végig, hogy éljen a pápa. Ott halt el az ajkán.

Hát a trombitást mi lelte?

— Semmi! Csak jobb kezem ujjait szedte le a golyó. Balkezebe kapja a trombitát és fujja, hogy majd a lelke szakadt bele.

Mintha szebben, bővösebben szólna az! A zuávok lelkeben legalább olyan tüzet gyújtott az a haragó trombitászó, hogy pusztító fergetegként vetették magukat az ellenségre . . .

Nem is várta az meg őket!

Rohant eszeveszetten vissza a városba . . .

— Utána!

Már fönn vannak. Most érik el, ütök le . . .

Hát ez mi?

Megnyílnak a kapuk és mint zúgó tenger ömlik ki az ellenség, a megkergetett előtábor segítségére.

Borzasztó kép! Ez nem volt már harc, emberek megszárlása volt. Gölyő, szuronyos puska fölösleges, hasznavehetetlen. Csak a tör, a puskaegy dolgozik rettenetesen. Harapja, fojtogatja egymást az összegabalyodott ellenség.

Legelőt egy hatalmas zuáv dolgozik hűsz eilenséggel. Mint dühös bika a csaholó ebeket — rázza le magáról, lödítja szét a reá eső ellenséget. Felegyenesedik, két kézre fogja a puskaeső végét és óriási ereje teljes megfeszítésével olyan pusztítást visz véghez, hogy pár pillanat múlva puskágyával széles utat vert magának és társainak. . .

Huszonkét seb borítja már. Elhomályosul szeme, összeeszik. . .

A zuávok helyt állottak. Az ellenség hátrálót fuvatott. . .

Ott záródtak be a kapuk a zuávok szemeláttára.

Tizennyolecan maradtak kiünn. Nyolevanból tizennyolec! És a tizenyole zuáv ott esküdött meg, hogy élve nem mozdul a kapu elől. Kis köviskó volt a szomszédban. Ott állottak egész éjjel, töltött, szuronyos puskával a kezükben.

És a gyáva ellenség meg sem moccan. Másfélezer tizenyole ellen!

*

Késő éjjel volt már, gyönyörű éjjel. Ragyogtak a csillagok az égen, mintha az elköltözött zuávok lelkei volnának. A tele hold ezüst lepellel borította a kis csatatér halottjait, kinlódó haldoklóit. Hűvös őszi szellő lengett el fölöttük, talán nyhiteni akarta künjaikat, vagy örzöngyaluk szelleme volt?

Egyszerre csodálatos bang hallik. Enekszó volt, idegen messze föld nyelvén. Egy haldokló zuáv énekelte azt a dalt, melyet egykoron anyja ölen tanult. Örzöngyalához szólott. . .

A közeli talon megjelenik egy garibaldista. Meghallotta a hangot; csunya káromkodással, vad kacajjal volna. A haldokló zuávban mintha új túlvilági erő szállott volna. Fellemelkedik, összeszedi utolsó erejét, a mellette fekvő puskához nyúl, célba veszi a káromkodót.

Szívén találta. Szótlanul tordukt le az az árokba.

*

Reggelre megjött az elkésett pápai hadtest. Nyomban támadni akart. Fölösleges volt.

Az ellenség a városból nyomtalanul eltűnt. Az éjjel a hátsó kapun hanyat-bomlok kimenekültek. Még a podgyászát, szeréit is ott hagyta.

Az a tizennyolec zuáv a kapu előtt ijjesztette meg őket.

A nép azt regélte, hogy az ördög ült a garibaldisták nyakába, azért futottak olyan eszeveszetten. . .

Romanus.

*) Az elmondandóknak történeti alapjuk van. Quoad substantiam ott olvashatóka *Civiltá Cattolica* 1868. évi IV. kötetében vagy Bonetti: *Roma Capitale* című művében. A jövőben is e két forrás okmányaira támaszkodom.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk ő méltósága** a csíksomlyói lelkigyakorlatokra Csík-Somlyóra utazik.

— **Papszentelés.** Püspök úr ő méltósága folyó hó 6-án Bartha Ferenc, Boér Károly, Mészáros József, Pálffy János, Sipos Károly, Truppel Győző és Várterész Antal végzetési theologusokat áldozópapokká szentelte. Bálint Vilmos és Tóth Kalmán szerpapok lettek.

— **Primiációk.** Ujjpapjaink közül kettő már bemutatta az Úrnak első zsenge áldozatát. Folyó hó 7-én Gyulafehérvárt a székesegyházban reggeli 8 órakor egyszerre léptek az Ur oltárához *Mészáros József* Ujfaluai József apátkanonok úr és *Pálffy János* Steinicz Erde kanonok úr vezetése mellett.

— **Konkurzus.** A folyó évi július 3-án megtartott esővízvizsgálaton az erdélyi egyházmegye pappövidékei közé a következők vétettek fel: Az I. évi theológiára: Kovács András, Lakatos János, Bodó Ferenc, Csiky Aladár. A VIII. gymn. osztályra: Péter Antal és Kedves Péter. A VII. gymn. osztályra: Antalfi Károly, Gruber Antal, Lisziczky János, Kun László, Nagy László, Ridély Jenő, Petri József, Bodnár Béla, Minier Lajos, Losonczy György.

— **Püspöki ebéd.** Püspök úr ő méltósága az új papok tiszteltére ebédet adott, a melyre az új papokon kívül hivatalosak voltak még Fábian Sándor nagyprépost úr és a szemnarium előjárósága, Rott Nándor dr. tanár Esztergomból, Ince András plebánus, Bartha Ferenc főjegyző Kolozsvól. Ő méltósága az ebéd alatt szép szavakban emlékeztet meg az egyházmegye ez ünnepnapjáról és éltezte az új papokat.

— **Halálozások.** *Tállján Gergely* hittanhallgató folyó hó 3-án Székely-Udvarhelyt hosszas betegség után az Urban elhunyt.

K. Szentmiklósi *Nagy Gyula* m. kir. pénzügyi titkár Nagy-Enyeden 45 éves korában f. hó 1-én elhunyt. Nyugodjanak békecséjében.

— **Harang-megáldás.** A sepsi-szentgyörgyi róm. kath. anyaegyházhoz tartozó Kilyén leányegyházi hívek hó ohaja teljesült azáltal, hogy Jézus Legszentebb Szívének imádsására és Szent Kilián Kilyén község védő szentje tiszteltére két szép harangot öntetve, ezeket a plebánus 1899. júl. 2-án délután főpásztori kegyes felhatalmazás folytán egyházzal megáldotta s rendeltetésének átadta. A jelzett napon délutáni isteni tiszteltet végzése, s a hó első vasárnapja lévén — az élő rózsafüzér — s Jézus Szent Szíve áhitatossága után keresztlobogó alatti körmenettel vezette ki a plebánus a híveket a szomszéd Kilyén község róm. kath. temetőjébe, a hol a két harang egyh. beszéd kíséretében megáldatot, lábra állítottat s a halottakért végzett sz. szolomsa alatt meg is szólt. A most felállított harangok zugása között tért vissza a körmenet S.-Sztgyörgyre. Szolgáljon e két harang Jézus Szentséges Szívének imádsására s Szent Kilián közbenjárása által a kilyéni hívek bitéletének emelésére!

— **Római hírek.** Vasárnap volt Rómában a város tanácsa, a „municipio“ választása. A katolikusok fényesen győztek. A liberalis táborban leirhatatlan a zűrzavar-készség-beesés. A katolikusok szervezkedésébe kitűnő volt. A választás vezetését a kath. „Unione Romana“ vette a kezébe. A legderekből kath. férfiak közül husz jelöltet állított és mind a husz fényesen győzött. A város tanácsnak fele tehát kitűnő katolikus. Többséget nem akarnak a katolikusok, hogy egyrészt ne kellessen végzetes összeütközésbe jönniök a kormányval és másrészt teljes függetlenül és hathatósan támogathassák a kath. érdekeket. A pápa megengedi, hogy a város tanácsában katolikusok működjenek; politikai választások tiltva vannak. — 34597 közül 18536 választott. A li-

beralis újságok vereségüket azzal palástolják, hogy azt hajtogatják, hogy biztosan győztek volna, ha a többi is élt volna választói jogával. — Meg szebb volt a kath. tábor győzelme a provincialis-tauács választásnál: hat hely közül négyre kath. jelölt jutott. A katolikusok győzelmüket úgy ülték meg, hogy egytől-egyig megjelentek Sz. Péter és Pál napján a nagy apostol sirjauál. Este fényes kivilágítás jelezte Róma örömet.

— **Tiszteletteljes kérelem.** Minthogy püspök urunk ő méltósága részéről a lelki gyakorlatokon résztvevők elszállásolása és ellátása reám bizatott: szeretettel kérem t. paptársaimat és a tanító urakat, hogy érkezősőknek napját és óráját idejekorán, legkésőbb *július 15-éig* velem tudatni sziveskedjenek, hogy a szükséges intézkedéseket megtehessem. Az utazásra legalkalmasabb azon vonat, mely Brassóból reggel 8 óra 50 perckor, Seps-Sz.-Györgyről 11 óra 5 pcor indul és d. u. 3 órakor érkezik Csík-Szeredára; Kézdí-Vásárhelyről pedig indul reggel 5 óra és 10 óra 39 pcor érkezik Csík-Szeredára. Csík-Somlyon, 1899. júl. 5. *Bánci Vazul*, főgymn. igazgató.

— **Értesítés.** A petrozsényi Sz. Ferencrendi nővérek hat osztályal összekötött leánynevelődjébe (internatus) az 1899–1900. tanévre benlakók a következő feltételek alatt vétetnek föl: 1.) Az iskolaköteles gyermekek részéről kereszttel, oltási s esetleg a megelőző évről iskolai bizonyítvány bemutatata dó; ez utóbbi bizonyában fölvételi vizsga rendeliték el. 2.) Teljes agyemű, úgymint: paplun két lepedelő, két párna négy béjjal, két alsó lepedő, hat törülkőző; fésű stb. 3.) Rubaneműkből: négy köntös, két köppeny, az intézet által előirt két kalap, hat ing, négy hálóing, két-két teliér és szines nadrág és szoknya, hat szines kötény, három kartonyakkendő, tizenkét zsebkendő, hat pár harisnya, három pár lábbeli. 4.) Evőeszköz: Kés, villa, kanál, ivópohár és ezen felül hat szerviatta. 5.) Ellátási díj fejében köteles minden növendék havonkint 16 forintot fizetni, mely díj évnegyedekint előre beszolgáltatandó. Ezért jár naponkint: reggelre kávé zsemivel, 10 órakor szelet kenyér, délben leves, sóban főtt hús vastag étellel, ezenfelül hetenkint háromszor pecsenye vagy tésztanemű, uszonna a vacsorára kávé és mellette bűsnemű. 6.) A ruhák varrása és mosásáért havonkint 1 frt. 7.) Mindennemű női kézi munka és iskolai díj fejében egész évre 5–5 frt., összesen 10 frt. 8.) A nem köteles tantárgy tanulói fizetnek havonkint a francia nyelv tanításáért 1 forintot, zongora tanításáért 3 forintot, citera tanításáért 3 forintot. Kivánatra a német nyelv elsajátítása és gyakorlása minden díj nélkül eszközöztetik. Az orvosi rendelések és gyógyszerék külön fizetendők. Megjegyzendő, hogy a zárda 6 osztályu fiúiskolát is tart fenn, miért is az I–IV-ik osztályig járó fiúnövendkeket is elfogad benlakóknak a fenti díjtételek mellett. Fölvételért értekezteni levében vagy élő szóval. Petrozsény, 1899. évi július hó 2-án. Az intézet vezetősége.

Pályázatok.

— **A csíkszögödi róm. kath. hitközségben** tisedésben lévő kántortanítói állásra ezezel pályázat hirdettetik, melylyel a következő járandóságok vannak egybekötve: 1.) 62 kalongya rozskepe 124 frt. értékben; 2.) 62 kalongya zabkepe 62 frt. értékben; 3.) Ospora járandóság 25 frt.; 4.) 45 terü bükkfa 45 frt. értékben; 5.) két szekér szénát termő kaszáló 16 frt. értékben; 6.) Stola jövedelem mintegy 90 frt. 7.) Pium lepatumból 1 frt. 75 kr; 8.) államsegélyből 40 frt 28 kr; 9.) Kőcýületből álló tisztességes lakás a szüksé-

